

ÖZ-ERİŞİMDE DENEME BAĞIMSIZ KENDİGÜDÜMLÜ ÖĞRENİMDE MODEL GELİŞTİRME VE UYGULAMA

Dr. Leyla ILGIN*

İngilizce ile ilgili en önemli sorun, bu dili yıllarca öğrenmeğe çalışan kişilerin, sınırlı kullanım koşulları nedeni ile yetersiz kalmalarıdır. Başlangıç düzeyini aşmış, olumsuz deneyimler ile öğretime ara vermiş ya da yeterli düzeye erişemediğinden bu işten bezmiş pek çok kişi, zaman içinde, gereksinim doğduğundan, ancak sınıf içinde bir öğretici tarafından öğretileceği inancı ile "temel sağlam olsun" diye öğretime yeniden başlamak zorunda kalmaktadır. İngilizce öğretimi kurumlarda genel-temel çekirdek İngilizce çerçevesinde düzenlenmiş olduğundan, bu kişilere, çoğunlukla, aynı öğrenme nesnelere aynı ya da benzer biçimde sunulmaktadır. Oysa gerekli olan kullanım boyutunda ilerleyebilmektir.

Dil öğretiminde, hem "dil kullanımının" hem de "öğrenmenin" bireysel olması, "kişinin" konu odağı olarak ele alınmasına yol açmıştır. Dil kullanımı, bireyin açık uçlu, özgün üretimidir. Kişiyeye özgü, kişinin istemi ile ortaya koyduğu etkinlik, o dilin edinilmesi sonucu gerçekleşir. Edinime, kişinin usunda oluşan bir tür düzenli "doldurma-yükleme" ile varılır. Konunun bu denli bireysel olmasına karşın, dil, toplum içinde işlevseldir. Dilin topluluk içinde kullanımı, somut, nesnelidir. Bu neden ile geleneksel öğretimde, biçimsel oturumlarda sürdürülmeğe çalışılmıştır. Kaynakların çok daha verimli bir biçimde kullanılabilmesi bireysel, öz denetimli öğrenme örnekleri, son yıllarda vurgulanmaya başlanmış ise de, bu alanda girişimler oldukça sınırlıdır. Bu çalışmanın amacı, geleneksel, alışlagelmiş biçimsel sınıf içi öğretimden daha farklı bir uygulamayı tanıtmak, olabilirliğini, geçerliliğini, verimliliğini tartışmaya açmaktır.

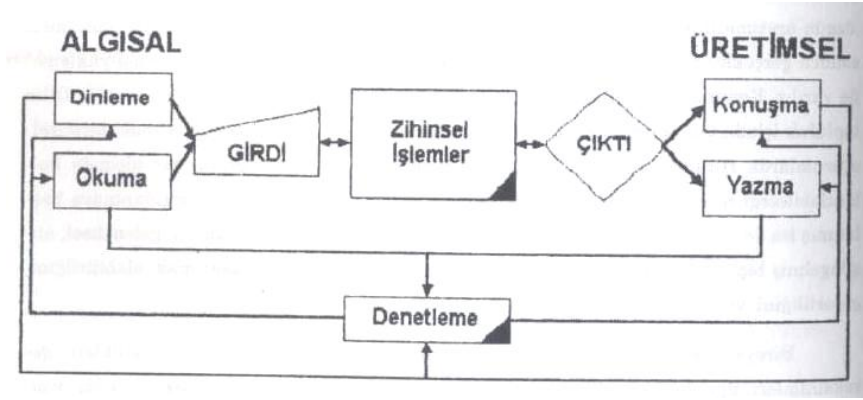
Bireyselleştirilmiş öğretimde, her öğrencinin bireysel özellikleri, kişilikleri, gereksinimleri, ilgi alanları, eğilimleri göz önüne alınır. Bu her öğrenci için özel amaçlar, yöntem, izlençe, öğrenme hızı belirleme anlamına gelmektedir. Bu tür öğrenme, kurumsal bağlamdan ayrı "bağımsız", öğrencinin yöntem araç ve gereçlerini özgürce kendisinin seçmesi durumunda "kendi güdümlü" olarak adlandırılır. (Demircan, 1990: 128) Kendi güdümlü öğretimin ön koşulu öğrencinin, öğrenme sorumluluğunu tümü ile kendisinin üstlenmesidir. Özde, öğretimde bu, doğal zorunluluktur, öğretici "öğrenme"de yol gösterici, yardımcıdır. Öğrenme her zaman bireysel bir etkinliktir. Kendi güdümlü öğretimde öğrenci geleneksel öğretimde, öğreticinin olarak belirlenen "yargı", "yürütme" işlevlerini de yerine getirmekle yükümlüdür. Sürekli olarak kendim denetlemek, sorgulamak, değerlendirmek konumundadır. Kaynaklarını, başvuru

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü İngilizce Anabilim Dalı Öğretim Elemanı

kitaplarını, sözlüklerini ve öbür dil gereçlerini tanıyabilmeli, seçebilmeli, kullanabilmelidir. Demircan (1990:127), Altman (1971)'dan bireyselleştirilmiş öğretimin özelliklerini şöyle alıntılamıştır:

- 1- Her öğrenci, kendi öğrenim programıyla ve malzemesiyle kendi hızında ilerler.
- 2- Her öğrenci ancak hazır olduğu zaman sınava girer.
- 3- Yardıma gerek duyan öğrenci, öğretmen ya da kaynak kişi ile teke tek öğrenim görebilir.
- 4- Her öğrenci ne öğreneceğinin farkındadır ve sonuçta nereye gelmesi gerektiğini bilir.

Burada, en önemli konu öğrenciye nasıl öğrenebileceğini öğretmektir. Ön hazırlık aşamasında, öğrencilerde hem dil bilinci, dil kullanım duyarlılığı uyandırılmalı, hem de dil edinim yolları, etkinlikleri gösterilmelidir. Böylece, "öğrenme" de yönlendirilebilirler.

McLaughlin, Rossman, McLeod (1983)'un ileri sürdükleri bilgi işleme bağı olarak, öğrencinin öğrenme nesnesini, GİRDİ diye algılayıp bilişsel düzeneğinde işlediği savlaşmaktadır. Bu açıklamaya göre, belli işlemlerin uygulanması ile belleğe bilgi birimler kaydedilir ve gerektiğinde kullanılırlar. Ancak, öğrenme konusu "dil" olduğunda dilbilimciler ile ruhbilimcilerin görüşleri örtüşmemektedir. Dilbilimcilere; O'Malley&Chamot (1992:17)'un belirttiği, Wang, Fillmore, Swain'e göre dil ve dilsel işlemler -biliş ile etkileşim içinde olmakla birlikte- bilişsel işlemlerden ayrı olarak betimlenmelidir. Bu işlemler yine dilsel nitelikte olan, öbür öğrenme işlemlerinden ayrıdır. Yabancı dil öğrenme-edinme ise önemli ölçüde bilişsel bilgi özümleme işlemlerine bağlı gibi görünmektedir. Şöyle ki; birey dört aşamalı bir kayıt işlemi ile bilgi edinimini gerçekleştirmektedir. Öğrenci çevresinde belli bir bilgiye yönelir, seçilen bilgi algılanıp kısa dönemli belleğe geçirilir, uzun dönemli belleğe aktarılan bilgi birikim için hazırdır. Bellekte, bilişsel alanların yeniden düzenlenmesinde kişi, önceden kaydedilmiş bilgi birimler arası ilişkileri arar, yeni bilginin yerleştirilmesi için bellekteki işlemler sonucu, düzenekler ile

İlgili bilginin ayrıştırılıp çıkartılması bilişsel yapının kurulmasını sağlar. Dil karmaşık bilişsel beceriler yumağıdır. Anderson (1985), bellekte durağan ve devingen olmak üzere iki tür bilgi ayırt etmektedir. Örneğin sözcüklerin anlamları durağan bilgi türü olarak düşünülmektedir. NE' ye ilişkin durağan bilgi, bilgi birim düzenleri ile önermeler biçiminde sıralanmış, kurallar dizini gibi bilgi ağı oluşturmaktadır. Devingen bilgi ise, etkinlik, bir eylem gerçekleştiren tür bilgisidir. Örneğin çoğul ad üretimi gerekiyorsa, çoğul eki ekleme ikinci tür bilgi ile sağlanır. En yalın biçimi ile üretim böyle bir koşul ve bir eylemden oluşur (O'Malley&Chamot; 1992:25). Dil kullanımı üretimdir. Dinlediğini, okuduğunu anlama, konuşma, yazma eylemleri ile ortaya konur. Becerilerde gözlemlenir. Dil çeşitli katmanlarda, kurallarla işleyen bir düzendir. Dile ilişkin bu bilgi alt yapı sayılır. Yabancı dilde, çoğunlukla, doğal dil edinimi için gerekli olan "dile açılma" koşulu yerine getirilemediğinden olağan çalışma ortamlarında "dilbilgisi" durağan bilgi olarak özümelenir. Dil örnekleri, öğrenciye sunulur, öğrenci örnek üzerinde yoğunlaşır, gerekli zihinsel işlemlerle bilgiyi durağan bilgi biçiminde kaydeder. Bu ise, dil kullanımına elverişsizdir. Etkinlikler ile durağan (bildirgesel) bilginin, devingen (eylemsel) bilgiye dönüştürülmesi gerekmektedir. Bunu öğrenci bilinçli gerçekleştirmelidir. Öğrenci, dil kullanma konumunda, gerekli bağlantıları araştırıp, eriştiği varsayımları denetleyip yeni bilişsel düzenlemelere giderek "yavaş ve yanlış yüklü" anlatımdan "akıcı ve yanlıştan arınmış" kullanıma doğru ilerler. Önce yalın olan tümceler, sıralı ve karmaşık biçime getirilir. Bütünüyle bireyin, kendi uygulamaları, çabaları ile başarılı. Uygulama, bireyin oluşturduğu varsayımların denenmesi, denemeden alınan sonuçlara göre, bilginin yeniden biçimlendirilmesini sağlar.

Kişilerin bilişsel yapılarındaki oluşumların farklılık göstermesi tartışılmaz biçimde belirgindir. Kimi öğrencilerin, öbürlerine göre daha kolay, çabuk öğrendikleri gözlemlenebilir. Öğrencilerin, öğrenme ortamlarında çeşitli yollara başvurdukları saptanmış bu yollar araştırılmıştır. Öğrenme gen güdümleri, "bilgi"yi seçme, algılama, edinme, düzenleme, birleştirme ve kullanmada etkindirler. O'Malley & Chamot (1992:119-120)'un belirledikleri bu gen güdümler şöyle sıralanmaktadır:

A-Üst-Bilişsel Gen güdümler

- 1- Önceden düzenleme
- 2- Güdümlü ilgi
- 3- İşlevsel ön hazırlık
- 4- Seçici ilgi
- 5- Öz yöneltim
- 6- Öz düzeltim
- 7- Öz pekiştirme
- 8- Öz değerlendirme

9- Dinlediğini anlamaya öncelik, konuşmayı geciktirme

B-Bilişsel Gen güdümler

- 10- Kaynak sırama
- 11- Yineleme
- 12- Yönlü bedensel tepki
- 13- Kümeleme
- 14- Not alma
- 16- Çeviri
- 17- Değişik düzenleme
- 18- İmgeleme
- 19- İşitselsimgeleme
- 20- Anahtar sözcük
- 21- Bağlama
- 22- Ayrıntılama
- 23- Ak tarım
- 24- Çıkarım

C- Toplumsal Aracılık

- 25- Açıklayıcı soru sorma
- 26- Başkaları ile işbirliği

Son iki gen güdüm dışında kalanlar, bireyin kendi gücü çerçevesindedir. Yalnızca, yaygın kanı, inanç, alışkanlık ve uygulama bireyi. Öğretici bağımlı kılmaktadır. Oysa "bağımsız" öğrenme, bireye kendi gücünü en uygun, bu nedenle de en verimli biçimde kullanma olanağı sağlar. Böyle bir girişimde, kişinin, öğrenci olarak önyargılardan arınmış, kendi güdümlü bir uygulama için açık ve hazır olması zorunludur. Bu da bir ön hazırlık alıştırmalarını zorunlu kılar. Dört aşamalı olarak tasarlanan bir öğrenim modeli şöyle düzenlenebilir:

ÖN HAZIRLIK aşamasında bağımsız, kendi güdümlü çalışmanın öğrenciler tarafından bilinmesi ve benimsenmesi sağlanır. Bu aşama önemli ölçüde öğreticinin sorumluluğudur."Dil", "öğrenme" konularının irdelenmesi, tartışılması,

özgün deneyimlerin, önceki izlenimlerin paylaşılması, bağımsız çalışma ilkelerinin belirlenmesi ile sınırlıdır.

HAZIRLIK aşaması öğrenci- öğretici işbirliği ile sürdürülür. Öğrencilerin tanınmasını, gereksinim çözümlemesini, amaçların belirlenmesini, çalışma koşullarının, izlencelerin. Kaynakların, gereç seçimi ilkelerinin, öğrenme hızlarının, öğrenme biçimlerinin saptanmasını içerir.

UYGULAMA aşaması öğrencinin kendi gereçlerini seçip kendine uygun biçimde çalışması ile yürür, öğretici ancak öğrenci gereksinim duyduğunda, öğrenci bir sorun ile karşıladığında yardım eder, yol gösterir, yönlendirir. Öğrenci ve öğretici iletişim kanallarını açık tutar.

DEĞERLENDİRME aşamasında yapılan çalışmanın sonuçlarının alınması, denetlenmesi ve eleştirilmesi söz konusudur. Ülküsel olarak öğrencinin gerçekleştirmesi beklenir. Tutarlı ve sağlam hazırlık aşamaları izlenmiş ise, bu olasıdır.

Bu çerçevede geliştirilmiş bir 8-haftalık örnek uygulama İngiliz Dili Eğitimi 3.-4. Sınıf öğrencileri ile denenmiştir. Öğrenciler konuya yakın olduklarından gönüllü katkıda bulunma eğilimi göstermişlerdir. Uygulamaya başlamadan önce İngilizce dil düzeyi bir örgün dış sınav ile saptanmıştır, (Özde, çoktan seçmeli örgün sınavlar, dil kullanımını değerlendirmeye elverişli olmamakla birlikte, nesnel bir ölçüm amaçlandığından TOEFL verilmiştir. Öğrenciler bu sınav için özellikle hazırlanmamışlardır.) Deneye, 21-25 yaşlarında dil sınavından 420-540 arasında not alan 20 kişi katılmıştır. Bu öğrenciler. İngilizce öğretmeni olduklarında doğal konuşmacı edinci sergilemeleri beklendiğinden, sıradan bir kişide "İngilizce bilir" diye yorumlanan sonuçlar, onlar için yeterli sayılmamaktadır. Bu neden ile öğrenimde erek, açık uçlu görünmektedir. Bu bağlamda, uygulamanın ortak amaçları; öncelikle kendilerini ana-yabancı dil kullanan birey ve öğrenci olarak tanımak, İngilizce kullanımını ilerletmek, genelde öğrenmek, böylece, dünya görüşlerini geliştirmek, bilgilerini, becerilerini, deneyimlerini arttırmak, eğlenmek. Yaptıklarından tat almak diye saptanmıştır.

Bir yandan öğrenciler bir hafta -bu süre çalışma sürecinin dışındadır- düşünüp araştırıp, kendi istek ve olanakları doğrultusunda uygun çalışma düzenleri belirlemiş, öte yandan öğretici hazırlanan sormacalar, karşılıklı görüşmeler ile öğrencilerin kişiliklerini, dil kullanımlarını. Yaşam koşullarını, çalışma ve öğrenme özelliklerini kapsayan bilgi dökümünü oluşturmuştur. Daha sonra her öğrenci ile öngörülen çalışma düzeni çerçevesinde anlaşma" yapılmıştır. Anlaşmada, her öğrenci için nicelik ve nitelik olarak uygulamanın ana hatları çizilmiştir. Ortalama şöyle bir çizelge ortaya çıkmıştır:

GİRDİ	en az	en çok
Dinleme:	6	24
Saat haftada		
Okuma:	12	24
ÇIKTI		
Konuşma:	6	18
Yazma:	4	16

GEREÇLER : Daily News, Guardian...gazete

Newsweek, Time, National Geography

Çeşitli romanlar, öyküler, makaleler, denemeler ilgi alanlarına göre;

İşitsel, görsel yayınlar

(Öğrencilerin tümünün, kasetçalar ve radyodan,%90.ının kablolu televizyondan yayın, %80.inin videoda film, izleme olanakları vardı. Tümü, çeşitli sözlüklerden, kaynak başvuru kitaplarından yararlanabiliyordu. %40 .ı çevreleri olduğundan İngilizce sözlü- yazılı iletişim kurma durumundaydı.Bu olanaktan yoksun olanlara, araçları olduğundan kendi konuşmalarının ses kayıtlarını yapmaları önerilmiştir.Ancak %20 bilgisayar kullanabiliyor ve dil programları ile çalışabiliyordu.)

Anlaşma sırasında, tüm yapılanların günlüklerde dile getirilmesi kararlaştırıldığından, öğrenciler ve danışman ayrıntılı biçimde süreci izleyebilmişlerdir.

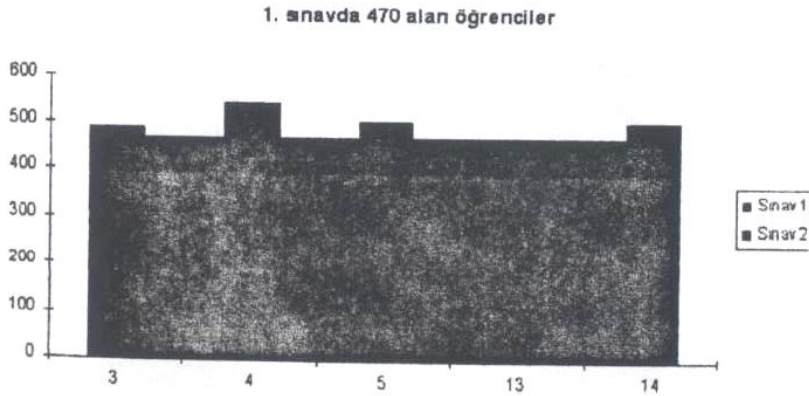
Düzenlemeye göre, kuramsal olarak, öğrenciler istedikleri metinleri seçip dinleyerek, okuyarak GİRDİ olarak kullanmışlar; gen güdümlerine başvurarak zihinsel süreçte yeni bilgilerin edinimini sağladıktan sonra, ÇIKTI olarak kendi metinlerini üretmişlerdir. Üretilen metinler ile denetim amaçlı ikinci bir dil incelemesinin durağan bilginin devingen bilgiye dönüştürülmesine katkıda bulunması savlanmıştır. Yeni sözcük deyişlerin kullanımı yeğlenen, olanak varsa özgün metinler ile karşılaştırılarak değerlendirilmesi önerilen yöntemdir.

Uygulama, öğrencilerin özeleştireleri ve birinci sınava koşut verilen ikinci sınav ile kapatılmıştır. Özeleştireler ve günlüklerin incelenmesi ile şu sonuçlara varılmıştır:

1. Öğrencilerin hedefledikleri düzenleme ile gerçekleştirdikleri uygulama arasında %68'lik bir aykırılık ortaya çıkmıştır. Bu, çalışmanın yazın olması, kimi öğrencilerin iş bulup çalışmaları gibi dış etmenlerin yanı sıra, öğrencilerin alışık olmadıklarından kendilerinin çalışmaları konusunda yeterince gerçekçi olmadıklarına da bağlanabilir.

2. Zorunluluktan uzak, dış yönetimden yoksun ilk kez çalışmanın getirdiği deneyimsizlik, çalışmayı olumsuz etkilerken, çalışmanın, özgür isteğe bağlı olması tat almayı sağlamıştır.
3. "Dil öğrenme" öğrenilmiştir, öğrenciler kendilerini tanımış, denemeyi, denetimi, sonuç değerlendirmeyi, özeleştiri yapmayı gerçekleştirirken, yapılan eleştiriler, yeni öneriler karşılaşılan sorunların çözülmesi ile konuya bilinçli yaklaşmayı gen güdümlere başvurmayı başarabilir bir konuma erişmişlerdir.
4. Her biri kendine göre sözcük dağarcıklarını geliştirmişlerdir. Öğrenilen sözcük sayısı ortalama 1300'dür. İzledikleri çeşitli malzeme ile deneyim ve bilgileri artmıştır. %85'i dili etkin biçimde kullanma girişiminde bulunmuşlardır, ancak algısal becerileri üretimsel becerilere yeğlemişlerdir. Çalışmanın ortalama %70'i dinleme ve okumaya %30'u konuşma ve yazmaya ayrılmıştır. Üretimsel beceriler içinde de %75 konuşma ile geçerken %25'lik süre yazma payına düşmüştür. Anlaşmalardaki sapma da en çok bu konuda ortaya çıkmıştır. %20 gereksinim duyduğundan özellikle dilbilgisi çalışmıştır.

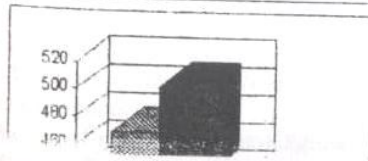
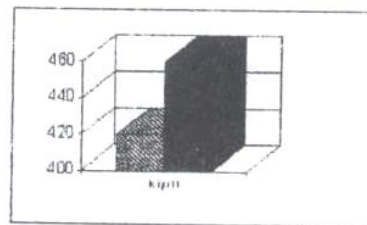
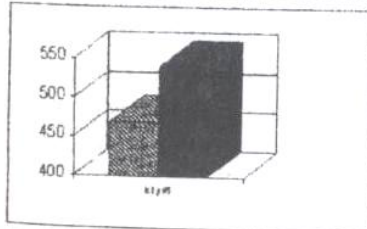
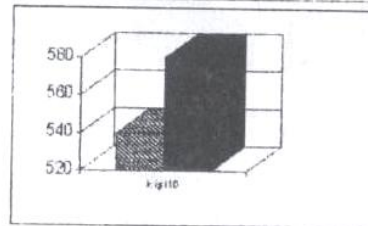
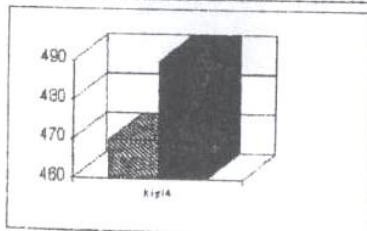
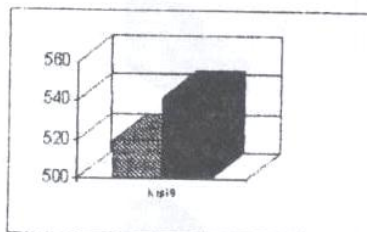
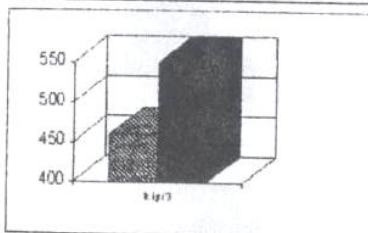
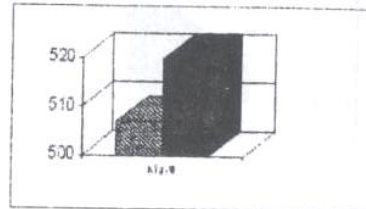
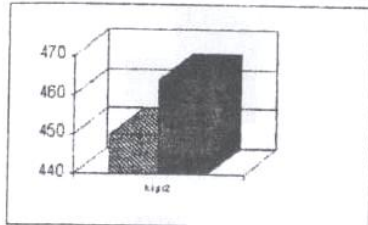
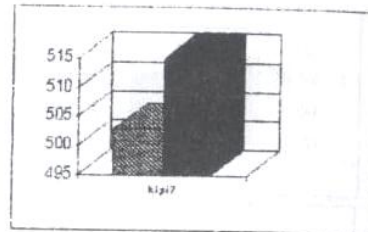
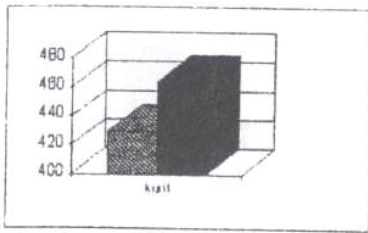
Alınan sonuçlar, bireysel karşılaştırmaları yansıtan çizelgelerde belirtilmiştir, ayrıca nicelik ve nitelik açısından aynı tür bir çalışmanın bireysel ayrılıklarını vurgulamak için birinci sınavda aynı düzeyde görünenlerin, ikinci sınav sonuçları da karşılaştırılmalı olarak yansıtılmıştır.

Bir dış yönetim, baskı olmaksızın öğrenciler istemleri doğrultusunda kendi çıkarları için, kendi belirledikleri biçimde, kendi seçtikleri malzeme ile zaman zaman yalnızca gerek duyduklarında danışarak kendi öğrenme girişimlerinde çizelgelerin ortaya koyduğu gibi gözlemlenebilir bir başarı elde etmişlerdir. İkinci sınavdan 3 öğrenci dışında, tümü, birinciye göre yüksek not almışlardır. Başarı bireyseldir. Her birininki öbüründen farklıdır. Başarı ile yapılan çalışma arasında göreceli bir bağlantı vardır.

KAYNAKLAR

- Demircan, Ömer, Yabancı-Dil Öğretim Yöntemleri, İstanbul, 1990.
- Dickinson, Leslie, Self-Instruction in Language Learning, CUP, 1987.
- Ellis, Gail, & Barbara Sinclair, Learning to Learn English, CUP, 1989.
- O'Malley, Michael, J. & A. Uhl Chamot, Learning Strategies in Second Language Acquisition, CUP, 1992.
- Oxford, Rebecca, L., Language Learning Strategies, Newbury House NewYork, 1990.
- Sheerin, Susan, Self-Access , Oxford, 1989

■ Survey 1
■ Survey 2

